

Oikeusneuvos Petri Helander

28.2.2024

KHOhal/498/2024

Eduskunnan talousvaliokunta

LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE LAEIKSI SAAMELAISKÄRÄJISTÄ ANNETUN LAIN JA RIKOSLAIN 40 LUVUN 11 §:n MUUTTAMISESTA (HE 100/2023 vp)

Eduskunnan talousvaliokunta on pyytänyt korkeimmalta hallinto-oikeudelta kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi saamelaiskäräjistä annetun lain ja rikoslain 40 luvun 11 §:n muuttamisesta (HE 100/2023 vp). Talousvaliokunta on lausuntopyynnössään täsmentänyt, että lausuntoa pyydetään yhteistoiminta- ja neuvotteluvelvoitetta koskevista 1. lakiehdotuksen 9, 9 a ja 9 b §:stä.

Saamelaiskäräjälain nykyistä 9 §:n säännöstä viranomaisten velvollisuudesta ja saamelaiskäräjien tehtävästä neuvotella saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksiin vaikuttavista toimenpiteistä esitetään alaltaan laajennettavaksi sekä muutettavaksi viranomaisten ja saamelaiskäräjien yhteistyötä aiempaa enemmän painottavaksi sekä kansainvälisessä alkuperäiskansaoikeudessa kehittyneen vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen (FPIC) periaatteen mukaiseksi. Nykyistä laajempaan neuvottelu- ja yhteistoimintavelvoitetta koskevaan 9 §:ään liittyisi läheisesti uusi 9 a § saamelaisten oikeuksien huomioon ottamisesta viranomaisten ja muiden julkisia hallintotehtäviä hoitavien toiminnassa sekä uusi 9 b § yhteistoiminnassa ja neuvotteluissa noudatettavista menettelysäännöksistä.

Ehdotetuilla säännöksillä on keskeinen merkitys kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen (KP-sopimuksen) 27 artiklan, YK:n alkuperäiskansajulistuksen 18 ja 19 artiklan sekä saamelaisten muiden perus- ja ihmisoikeuksien toteuttamisessa. Ehdotettu saamelaiskäräjälain 9-9 b §:n sääntely vastaa kaiken kaikkiaan kansainvälisen alkuperäiskansaoikeuden kehitystä nykysääntelyä paremmin etenkin sen osalta, että neuvottelu muodostuu säädösperusteisesti tavanomaista lausuntomenettelyä pidemmälle meneväksi muodoksi vaikuttaa viranomaisen päätöksentekoon.

Korkein hallinto-oikeus kiinnittää huomiota saamelaiskäräjälain ja laajan sektorilainsäädännön väliseen suhteeseen. Sektorilainsäädäntöön sisältyy varsinkin ympäristö- ja luonnonvaraoikeuden alalla, mutta myös laajemmin, lukuisia erityissäännöksiä saamelaisten oikeuksien huomioon ottamisesta. Lainsäädännön uudistushankkeissa on viime vuosikymmeninä pyritty huomioimaan saamelaisten alkuperäiskansaoikeudet aiempaa paremmin ja sisällytetty säännöksiin uusia keinoja oikeuksien toteuttamiseksi. Mainittakoon esimerkkinä uusi ilmastolaki. Uudistuksia on kuitenkin tehty yksittäisten lainsäädäntöhankkeiden yhteydessä, mikä on osin johtanut sirpaleiseen ja vaihtelevan sisältöiseen lainsäädäntöön. Korkein hallinto-oikeus toteaa, että sektorilainsäädännössä on muun ohella erityisiä säännöksiä lausunnon pyytämisestä saamelaiskäräjiltä, viranomaisen yhteistyövelvoitteesta saamelaiskäräjien kanssa sekä neuvotteluvelvoitteesta tiettyjen

Korkeimman hallinto-oikeuden henkilötietojen käsittelyyn ja tietosuojaan liittyvät tiedot ovat saatavilla www.kho.fi
Uppgifter gällande behandlingen av personuppgifter i högsta förvaltningsdomstolen och dataskydd finns tillgängliga på www.hfd.fi

hankkeiden yhteydessä (ks. esim. hallituksen esityksen nykytilan arviointia koskeva s. 33). Sektorilainsäädännössä on vaihtelua esimerkiksi sen suhteen, onko säännöksissä viitattu saamelaiskäräjälain 9 §:ään.

Korkein hallinto-oikeus toteaa, että saamelaiskäräjälain nykyisessä 9 §:ssä tarkoitettujen neuvottelujen käyminen on korkeimman hallinto-oikeuden käytännössä katsottu viranomaisen päätöksenteon oikeudelliseksi edellytykseksi pykälässä tarkoitetuissa hallintoasioissa (KHO 11.3.2003 taltionumero 516, lyhyt ratkaisuseloste). Tämän vuoksi on tärkeää, että lainsäädäntö on mahdollisimman selkeää sen suhteen, millaisia velvollisuuksia yhteistyöhön ja neuvotteluun viranomaisilla on. Jatkossa onkin syytä ryhtyä toimenpiteisiin, jotta varmistetaan se, että sektorilainsäädäntö on yhteensopivaa saamelaiskäräjälain ehdotetun 9-9 b §:n sääntelyn kanssa. Siltä osin kuin sektorilainsäädäntöön jatkossakin sisällytetään erityissääntelyä, tästä olisi käytävä ilmi, miltä osin sääntely täydentää saamelaiskäräjälain yhteistoiminta- ja neuvotteluvuoroitusta koskevaa sääntelyä ja, jos tarpeen, miltä osin se poikkeaa siitä.

Talousvaliokunnan toimialaan kuuluvan kaivoslain (621/2011) 38 §:ssä (505/2023) säädetään asian selvittämisestä ja yhteistyömenettelystä saamelaisten kotiseutualueella. Säännöstä on vastikään uudistettu 1.6.2023 voimaan tulleella lailla menettelyn ja vastuiden selventämiseksi. Uuden sääntelyn taustalla on osaltaan korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjapäätös asiassa KHO 2021:83 (ks. myös KHO 2014:111). Viitaten edellä todettuun, myös kaivoslain 38 §:ää olisi jatkossa syytä arvioida siltä kannalta, muodostuuko sen ja saamelaiskäräjälain 9-9b §:n muodostama sääntelykokonaisuus riittävän selkeäksi.